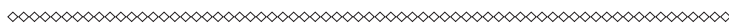

SECȚIUNEA II

Drept procesual penal, criminalistică și activitate specială de investigații

CZU 343.132:340.12

PRINCIPIILE STATULUI DE DREPT ȘI ACTIVITATEA SPECIALĂ DE INVESTIGAȚII:
IMPACT, EFECTE ȘI REPERCUSIUNI PRACTICE*

THE PRINCIPLES OF THE RULE OF LAW AND THEIR IMPACT ON SPECIAL
INVESTIGATIVE ACTIVITIES

Boris GLAVAN,
doctor în drept, conferențiar universitar,
secretar științific al Senatului Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-3838-4308

Rezumat

Acest articol explorează relația complexă dintre principiile statului de drept și activitatea specială de investigații. Pornind de la definirea și importanța principiilor statului de drept, se analizează modul în care acestea influențează și limitează activitatea specială de investigații. Sunt evidențiate aspecte precum protecția drepturilor și libertăților individuale, legalitatea acțiunilor de investigații speciale și controlul judiciar asupra acestora. Prin intermediul studiilor de caz și al analizei comparative, se dezvoltă o înțelegere mai profundă a modului în care abordările conceptuale diferite în diverse sisteme juridice pot afecta activitatea de investigații în cadrul statului de drept. În final, articolul oferă sugestii pentru consolidarea principiilor statului de drept în acest domeniu sensibil și propune îmbunătățiri pentru protecția drepturilor individuale în activitatea specială de investigații.

Cuvinte-cheie: principii, statul de drept, activitate specială de investigații, protecția drepturilor individuale, legalitate, control judiciar.

Summary

This article explores the complex relationship between the principles of the rule of law and the special activity of investigations. Starting from the definition and importance of the principles of the rule of law, it is analyzed how these principles influence and limit the special activity of investigations. Issues such as the protection of individual rights and freedoms, the legality of special investigation actions and judicial review over them are highlighted. Through case studies and comparative analysis, a deeper understanding of how different conceptual approaches in different legal systems can affect the activity of investigations within the rule of law is developed. Finally, the article provides suggestions for strengthening the principles of the rule of law in this sensitive area and proposes improvements for the protection of individual rights in special investigative work.

Keywords: rule of law, principles, special investigative activity, protection of individual rights, legality, judicial review.

* Lucrarea este elaborată în cadrul Proiectului de cercetare „Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept”, cifrul 22.00208.0807.07/PD II, susținut din bugetul de stat.

Introducere. Activitatea specială de investigații reprezintă un instrument esențial în lupta împotriva infracționalității și a amenințărilor la adresa securității naționale. Cu toate acestea, utilizarea acestui instrument ridică numeroase suspiciuni și implică riscuri în ceea ce privește respectarea principiilor statului de drept și protecția drepturilor și libertăților individuale. Scopul acestui articol constă în examinarea modului în care principiile statului de drept influențează și modelează activitatea specială de investigații, precum și evidențiază impactul acestor principii asupra protecției drepturilor individuale.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, gramaticală, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (legislația națională și literatura de specialitate, hotărâri și recomandări ale instanțelor de judecată, alte materiale relevante) sunt formulate concluziile și propunerile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Activitatea specială de investigații reprezintă un domeniu distinct al sistemului de ocrotire a normelor de drept și al asigurării securității naționale, care implică utilizarea unor metode și instrumente specifice pentru a aduna și evalua informații în cazurile complexe de infracționalitate și insecuritate. Această activitate are ca scop prevenirea și combaterea infracțiunilor grave, asigurarea securității naționale și protejarea intereselor publice.

Activitatea specială de investigații joacă un rol crucial în prevenirea și combaterea criminalității, precum și în asigurarea securității naționale. Într-o lume în continuă schimbare, cu amenințări tot mai complexe la adresa siguranței societăților, aceasta devine tot mai relevantă. În linie cu aprecierile Curții Europene a Drepturilor Omului, se constată că societățile democratice moderne sunt confruntate cu provocări majore, cum ar fi spionajul complex și terorismul [1].

Pentru a combate eficient aceste amenințări, statele trebuie să aibă capacitatea de a monitoriza în secret elementele potențial subversive care operează pe teritoriul lor. În acest context, activitatea specială de investigații devine o unealtă esențială în arsenalul de securitate al unui stat. Însă, trebuie menționat că aceasta trebuie să fie întotdeauna desfășurată în conformitate cu principiile statului de drept, respectând drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, asigurându-se astfel că măsurile speciale de investigații nu depășesc limitele necesare și proporționale într-o societate democratică.

Una dintre caracteristicile distinctive ale activității speciale de investigații este faptul că se desfășoară într-un cadru aparte, cu proceduri și reguli specifice, care permit utilizarea unor metode și mijloace mai avansate și mai intruzive decât în investigațiile obișnuite. Aceste metode pot include monitorizarea electronică, investigarea sub acoperire, interceptarea comunicațiilor, percheziții speciale și alte tehnici specifice.

Prin natura sa sensibilă și adesea intruzivă, activitatea specială de investigații poate crea dileme și incertitudine în ceea ce privește necesitatea și utilitatea investigațiilor speciale în societate, protecția drepturilor persoanei și echilibrul între eficiență și respectarea principiilor statului de drept. Întrebarea de bază care a impulsivat realizarea acestui studiu este: Cum influențează conceptul și principiile statului de drept desfășurarea și rezultatele activității speciale de investigații? Această problemă este de o importanță crucială într-o societate democratică și bazată pe statul de drept.

Pentru a înțelege mai bine impactul principiilor statului de drept asupra activității speciale de investigații, este necesar să clarificăm conceptul de stat de drept și să prezentăm principiile fundamentale care îl guvernează.

Termenul „stat de drept” provine de la cuvântul german „Rechtsstaat” și definește o doctrină apărută la sfârșitul secolului al XVIII-lea, conform căreia un stat trebuie să asigure supremația Constituției sale și să-și supună acțiunile în conformitate cu principiile acesteia. În terminologia anglo-saxonă, un termen parțial analogic, dar neidentic „statului de drept” este denumit adesea „Rule of Law”, cea ce în traducere ar însemna „supremația legii”. Totuși, trebuie menționat că

aceste noțiuni, ca și sens, nu se suprapun în totalitate și nu reflectă pe deplin conceptul de „stat de drept”. Din acest motiv, traducerile în engleză pentru „statul de drept” sunt „The Legal state” sau „the Law-bound state” [2].

În perioada sovietică, conceptul de stat de drept a fost respins, iar în locul său s-a impus teoria numită „legalitate socialistă” [3]. Cu toate acestea, după prăbușirea Uniunii Sovietice, ideea de stat de drept a fost introdusă și în jurisprudența țărilor ex-sovietice, inclusiv în Republica Moldova, acest concept devenind fundamentul pentru construirea unei entități statale democratice în întregul spațiu ex-sovietic.

Prin adoptarea în 1994 a Constituției Republicii Moldova [4], țara noastră s-a autoproclamat a fi un stat de drept (art.1), fără însă să ofere și o definiție a acestui concept. Problema este că nici în actele internaționale nu am întâlnit definirea conceptului stat de drept.

Profesorul I. Guceac susținea că este important să se țină cont de faptul că statul de drept nu este o realitate desăvârșită și că niciun stat nu poate pretinde că a atins perfecțiunea statului de drept fără a fi învinuit de îngâmfare. El menționa că statul de drept este mai degrabă un ideal, o valoare spre care omenirea tinde, dar care este departe de a fi o utopie [5].

Conceptul de stat de drept este adesea interpretat în societate ca implicând subordonarea guvernării în fața legii. Cu toate acestea, o astfel de înțelegere este, desigur, insuficientă pentru a descrie adevăratul conținut al unui stat de drept. Profesorul A. Kondrașev [2] a subliniat că, în această interpretare, chiar și regimul hitlerist poate fi considerat un stat de drept, dat fiind faptul că restricțiile asupra drepturilor populației germane au fost impuse pe baza legislației. Aceasta includea „Legea pentru protecția sângelui german și a onoarei germane” (Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre) și „Legea Cetățeanului Reichului” (Reichsbürgergesetz), adoptate la inițiativa lui Adolf Hitler la 15 septembrie 1935, în timpul Congresului Partidului Național-Socialist din Germania nazistă, la Nürnberg. Aceste legi, bazate pe programul secret al partidului din 1920, au fost adoptate în unanimitate într-o sesiune specială a Reichstagului, convocată la Nürnberg pentru congres [6; 7].

Statul de drept, așa cum este adesea interpretat, se poate degrada într-un stat autoritar, în care activitatea specială de investigații poate fi afectată în mod negativ în mai multe moduri:

Controlul politic excesiv: Guvernul sau liderii politici pot avea un control direct și disproporționat asupra activității speciale de investigații, deschizând astfel poarta către potențiale abuzuri. Aceasta poate duce la situații în care puterea este folosită pentru a elimina opoziții politice sau a proteja persoane influente implicate în acte ilegale.

Restricționarea abuzivă a drepturilor și libertăților individuale: Într-un stat autoritar, drepturile și libertățile individuale pot fi restrânse nejustificat sau chiar anulate. Rezultatul poate fi o încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale persoanelor suspectate sau ale martorilor, cu măsurile speciale de investigații fiind efectuate fără respectarea procedurilor legale adecvate.

Subminarea independenței judiciare: În astfel de contexte, puterea judecătorească poate fi subordonată guvernului sau liderului politic. Deciziile judecătorești pot fi astfel influențate politic și orientate în favoarea guvernului sau a persoanelor influente, fără a se mai respecta principiile obiectivității și imparțialității.

Cenzura și controlul asupra mass-media: Guvernul poate exercita controlul asupra mass-media, suprimând sau distorsionând informațiile care ar putea scoate la lumină corupția sau abuzurile din cadrul activității speciale de investigații. Astfel, publicul poate fi împiedicat să aibă acces la informații reale despre acțiunile ilegale sau nedrepte ale autorităților.

Impunitate și lipsa răspunderii: Într-un stat autoritar, adesea nu există responsabilitate pentru acțiunile ilegale ale celor implicați în activitatea specială de investigații. Acest fapt poate genera un mediu în care abuzurile pot fi comise fără repercusiuni, deoarece organele de ocrotire a normelor de drept sau serviciile specializate în investigații speciale se pot bucura de o imunitate

nereglementată.

Toate aceste aspecte negative ale unui stat de drept autoritar pot duce la o corupție și un abuz generalizat în cadrul activității speciale de investigații. Respectarea drepturilor fundamentale, independența judiciară și transparența instituțiilor sunt elemente esențiale pentru ca activitatea de investigații să fie corectă și să servească scopului menținerii ordinii și justiției într-o societate democratică.

Se pare că astfel de efecte negative s-au făcut simțite nu doar în perioada comunistă, ci și după proclamarea independenței și instituirea statului de drept în Republica Moldova. Un exemplu relevant este cauza Iordachi și alții contra Moldovei [8], care evidențiază consecințele persistente ale unui sistem în care activitatea specială de investigații poate fi afectată negativ. În acest context, putem identifica și alte cazuri relevante care ilustrează impactul negativ al sistemului asupra activității speciale de investigații [9; 10; 11].

Un stat de drept autentic nu înseamnă doar subordonarea puterii de stat în fața legii sau obligația statului de a respecta propriile legi, ci mai degrabă presupune o structură a instituțiilor statale, formarea lor, interacțiunea și îndeplinirea funcțiilor de stat, care se bazează pe criteriile de justiție și egalitate și care sunt supuse controlului și dependenței de instituțiile societății civile [12, p.67].

În acest context, este semnificativ Documentul Reuniunii de la Copenhaga a Conferinței privind dimensiunea umană a CSCE, finalizat pe 29 iunie 1990. Acest document subliniază că statul de drept nu se limitează doar la o legalitate formală, care asigură regularitatea și consecvența în implementarea și aplicarea ordinii democratice, ci se referă și la justiție bazată pe recunoașterea și acceptarea deplină a valorii supreme a personalității umane. Aceasta este garantată de instituții care oferă un cadru pentru exprimarea completă a acesteia [13].

De asemenea, relevanță are și Carta de la Paris din 21 noiembrie 1990, prin care s-a recunoscut importanța contribuției Consiliului Europei la promovarea drepturilor omului, principiilor democrației și statului de drept [14].

Statul de drept este un principiu al guvernării în care toate entitățile, inclusiv statul însuși, sunt supuse legilor care sunt în mod liber adoptate, publicate, se aplică în mod egal și sunt independent interpretate de instanțele de judecată. Aceasta presupune existența unor legi clare, stabile și echitabile, aplicate în mod egal, și a unui sistem judiciar independent.

Democrația este o formă de guvernare în care puterea este exercitată de popor, fie direct, fie prin reprezentanți aleși liber. Aceasta presupune existența unor alegeri libere și corecte, a drepturilor civile și politice, cum ar fi libertatea de exprimare și de asociere, și a unui sistem politic pluralist.

Abordarea statului de drept ar putea avea loc și în absența democrației, dar că aceasta va fi incompletă și adesea defectuoasă. Legile pot să existe și instituțiile pot să funcționeze conform anumitor reguli stabilite, dar fără procesele democratice prin care legile sunt adoptate și liderii sunt aleși, și fără protecția drepturilor civile și politice, acest tip de „stat de drept” există mai mult pentru înăbușirea disidenților și concurenților politici și pentru menținerea la putere a regimului autoritar.

Statul de drept și democrația implică în mod inerent o discuție despre principiile care stau la baza acestor valori fundamentale. Statul de drept nu este doar un concept simplu, ci unul extrem de complex, fundamentat pe mai multe principii interconectate. Acestea includ supremația legii, egalitatea în fața legii, separarea puterilor, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, accesul la justiție, legalitatea și predictibilitatea, transparența și responsabilitatea [15].

Elaborarea acestor principii nu se subscrie unui singur autor, ele fiind dezvoltate de-a lungul istoriei în diferite sisteme juridice, filosofice și politice. Putem spune că rădăcinile acestor principii se regăsesc în filosofia antică greacă și romană, în dreptul roman, în filosofia Iluminismu-

lui și în multe alte tradiții și culturi.

Principiile fundamentale ale statului de drept se regăsesc într-o serie de documente internaționale importante. Printre acestea se numără Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU în 1948, care enunță drepturile fundamentale ce ar trebui garantate în toate societățile moderne. Aici se regăsesc evident principiul egalității în fața legii și cel al respectării drepturilor și libertăților fundamentale.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului, adoptată în 1950 de Consiliul Europei, include, de asemenea, principiile de bază ale statului de drept. Aceasta stipulează dreptul la un proces echitabil și protecția împotriva discriminării.

Un alt document important este Carta Națiunilor Unite, semnată pe 26 iunie 1945, la San Francisco. Aceasta funcționează ca o constituție de facto pentru ONU și subliniază principiul egalității suverane a tuturor membrilor săi, ceea ce impune recunoașterea supremației legii la nivel internațional.

În final, documentele și tratatele Uniunii Europene, precum Tratatul de la Lisabona, cuprind și ele principiile statului de drept. Printre acestea se numără separarea puterilor, legalitatea, predictibilitatea, transparența și responsabilitatea.

Multe constituții naționale, inclusiv cea a Republicii Moldova, cuprind aceste principii esențiale. Iată cum se reflectă acestea în Constituția Republicii Moldova:

Supremația Legii: Potrivit Articolului 1, alineatul (3), Titlul I, „Republica Moldova este un stat de drept, unde demnitatea umană, drepturile și libertățile sale, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic constituie valori supreme și sunt garantate”.

Egalitate în fața Legii: Conform Articolului 16 din Titlul II, „Cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială”.

Separarea Puterilor: Titlul III, „Autoritățile Publice”, este organizat în capitole separate pentru Parlament (Puterea Legislativă), Președinte și Guvern (Puterea Executivă), precum și Curți și Procuratură (Puterea Judecătorească).

Respectarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale: Acestea sunt detaliat enumerate în Titlul II al Constituției, „Drepturile, Libertățile și Îndatoririle Fundamentale”.

Accesul la Justiție: Articolul 20 din Titlul II specifică că „Orice persoană are dreptul la un remediu efectiv, printr-un tribunal competent, împotriva acțiunilor care îi încalcă drepturile, libertățile și interesele sale legitime”.

Legalitatea și Predictibilitatea: Acestea reprezintă idei fundamentale ce stau la baza întregii Constituții, fiind explicit menționate în Articolul 1, alineatul (3), așa cum s-a menționat mai sus.

Transparența și responsabilitatea: Deși aceste principii nu sunt explicit menționate, ele sunt implicit incorporate în diverse prevederi ale Constituției care impun desfășurarea activităților guvernamentale într-un mod deschis și responsabilitatea funcționarilor guvernamentali.

Există o relație strânsă între aceste principii și activitatea specială de investigații, iar respectarea lor este esențială pentru garantarea unui sistem de justiție corect și pentru protejarea drepturilor individuale în cadrul investigațiilor speciale. Se poate argumenta existența acestei legături prin următoarele aspecte:

Principiul supremației legii este un pilon fundamental al statului de drept, presupunând necesitatea ca activitatea statului și a autorităților publice să fie în conformitate cu legea. Acest principiu găsim și reflectare și în legea de bază a activității speciale de investigații [17] subliniază importanța ca orice acțiune sau decizie în cadrul activității speciale de investigații să se bazeze pe o bază legală solidă și să respecte prevederile legale existente.

În contextul activității speciale de investigații, principiul supremației legii presupune că toate acțiunile întreprinse în cadrul investigației trebuie să fie prevăzută de lege. Aceasta înseamnă

că investigația trebuie să fie inițiată și desfășurată în conformitate cu o lege sau un cadru legal clar și precis.

În contextul interpretării principiului supremației legii, în cauza *Rotaru versus România*, Curtea Europeană a reiterat jurisprudența sa constantă, conform căreia termenul „prevăzut de lege” nu se referă doar la o bază legală existentă în dreptul intern, ci implică și calitatea legii respective [18]. Astfel, legea trebuie să fie accesibilă persoanei în cauză și să fie previzibilă în ceea ce privește consecințele sale [19].

De asemenea, principiul supremației legii implică respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor implicate în investigație. Toate acțiunile și măsurile luate în cadrul investigației trebuie să fie proporționale și să respecte standardele legale și constituționale privind protecția drepturilor individuale, precum dreptul la viață privată, dreptul la un proces echitabil și dreptul la prezumția de nevinovăție.

În plus, respectarea principiului supremației legii în activitatea specială de investigații presupune că rezultatele investigației trebuie utilizate în conformitate cu prevederile legale. Aceasta înseamnă că probele și informațiile obținute în cadrul investigației trebuie să fie admisibile în instanță și să respecte standardele de autenticitate și integritate.

Prin respectarea principiului supremației legii în activitatea specială de investigații, se asigură că toate acțiunile și deciziile sunt fundamentate în lege și respectă drepturile și libertățile individuale. Acest lucru contribuie la încrederea în sistemul juridic și în autoritățile responsabile cu aplicarea legii, precum și la protejarea statului de drept și a drepturilor fundamentale ale cetățenilor [20, p.157].

Principiul egalității în fața legii este un alt pilon fundamental al statului de drept și se aplică în mod egal și nediscriminatoriu în cadrul activității speciale de investigații. Acest principiu presupune că toți indivizii, indiferent de statutul lor social, funcție sau poziție, trebuie să beneficieze de aceleași drepturi și să fie supuși acelorași obligații în fața legii.

În ceea ce privește activitatea specială de investigații, principiul egalității impune că toți cetățenii, inclusiv cei care sunt supuși investigațiilor, trebuie să aibă aceleași garanții și protecții legale. Niciun individ sau grup nu trebuie să fie tratat în mod favorabil sau defavorabil din motive arbitrare, cum ar fi rasă, etnie, sex, religie, origine socială sau orice alt criteriu irelevant din punct de vedere legal.

Acest principiu se aplică atât în etapa de desfășurare a investigației, cât și în ceea ce privește consecințele și sancțiunile care pot rezulta din investigație. Procedurile și regulile aplicate în cadrul investigației trebuie să fie clare, accesibile și transparente pentru toți cei implicați și pentru public, cu excepția cazurilor în care confidențialitatea este necesară în vederea protejării integrității procesului și a securității persoanelor implicate.

De asemenea, principiul egalității în fața legii în cadrul activității speciale de investigații implică responsabilitatea subiecților implicați pentru acțiunile lor. Aceștia trebuie să acționeze conform legilor și regulilor în vigoare și să respecte drepturile persoanei. În cazul în care apar abateri sau nereguli în cadrul investigației, trebuie să existe mecanisme prin care acestea pot fi investigate și sancționate conform legii.

Este important să se sublinieze că respectarea principiului egalității în fața legii în cadrul activității speciale de investigații contribuie la menținerea încrederii cetățenilor în sistemul juridic și în autoritățile responsabile cu aplicarea legii. Aceasta asigură un tratament corect, imparțial și nediscriminatoriu al tuturor persoanelor și contribuie la protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor [21].

Principiul respectării drepturilor și libertăților fundamentale: Activitatea specială de investigații trebuie să se desfășoare într-un cadru care respectă pe deplin drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor investigate. Acest principiu subliniază faptul că orice act de

investigație trebuie să fie proporțional, legitim și necesar într-o societate democratică [20, p.219].

Dreptul la viață privată, la protecția datelor personale, la demnitate, la libertate și securitate, precum și la un tratament echitabil și uman sunt esențiale în acest context. Respectarea acestor drepturi presupune limitarea colectării de informații la ceea ce este strict necesar pentru obiectivele investigației, garantând în același timp că informațiile colectate sunt gestionate în mod corespunzător și nu sunt folosite în mod abuziv.

Pe de altă parte, acest principiu presupune că autoritățile de investigații trebuie să acționeze cu transparență și responsabilitate, asigurându-se că procedurile și metodele de investigație sunt conforme cu normele legale și etice. În cazul în care drepturile și libertățile fundamentale sunt încălcate în cadrul unei investigații, persoanele afectate ar trebui să aibă acces la mecanisme de remediere eficiente și la un control judiciar adecvat.

În sfârșit, acest principiu impune respectarea unor garanții specifice în cazul copiilor, persoanelor cu handicap sau a altor grupuri vulnerabile, asigurându-se că acestea nu sunt supuse la o discriminare sau la un tratament inuman sau degradant în cadrul activităților speciale de investigații. Astfel, în orice situație, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale rămâne o prioritate și o cerință esențială a activității de investigații speciale.

Principiul accesului la justiție: Oricine face obiectul unei activități speciale de investigații beneficiază de dreptul de a fi tratat în conformitate cu standardele legale și etice. Asta nu presupune neapărat accesul la un proces echitabil în sensul procesual penal, dat fiind că activitatea de investigații speciale se concentrează asupra colectării informațiilor și nu neapărat a probelor judiciare. În acest context, accesul la justiție poate însemna dreptul de a fi protejat împotriva colectării nelegitime de informații, dreptul la respectarea vieții private și a confidențialității, dreptul de a fi protejat împotriva utilizării abuzive a informațiilor colectate și dreptul de a avea acces la mecanisme de remediere în cazul în care aceste drepturi sunt încălcate. În unele situații, dreptul individului de a fi informat despre colectarea și stocarea informațiilor sale poate fi limitat, dar aceste restricții trebuie să fie proporționale, prevăzute de lege și supuse controlului judiciar efectiv. De asemenea, este important ca informațiile colectate să fie gestionate în mod corespunzător, cu o atenție deosebită acordată stocării și utilizării acestora pentru scopuri ulterioare legitime, precum planificarea și efectuarea ulterioarelor investigații.

Principiul transparenței și responsabilității: Procesele de investigație trebuie să fie transparente, iar cei implicați în investigațiile speciale trebuie să fie responsabili pentru acțiunile lor. Transparența și responsabilitatea nu exclud în mod necesar confidențialitatea sau secretul necesar în anumite aspecte ale investigațiilor speciale. Transparența, în acest context, se referă mai degrabă la procesele și regulile care guvernează modul în care aceste investigații se desfășoară, și nu neapărat la detalii specifice ale unei investigații individuale.

Într-un stat de drept, metodele și procedurile de investigare trebuie să fie bine definite și cunoscute de către public. Acest lucru înseamnă că, deși o investigație individuală poate fi confidențială pentru a proteja integritatea procesului și securitatea celor implicați, regulile și principiile care o guvernează sunt transparente.

În ceea ce privește responsabilitatea, aceasta se aplică la nivelul persoanelor implicate în efectuarea investigațiilor. Aceștia trebuie să fie responsabili pentru respectarea legilor și regulilor, iar abaterile de la acestea trebuie să fie pasibile de sancțiuni. În plus, există mecanisme prin care investigațiile pot fi supuse unui control judiciar, permițând astfel contestarea legalității sau proporționalității anumitor acțiuni de investigare.

Prin urmare, chiar dacă unele aspecte ale investigațiilor speciale pot fi secrete, principiile de transparență și responsabilitate rămân esențiale pentru a asigura că aceste investigații sunt efectuate într-un mod care respectă drepturile și libertățile fundamentale.

Principiul separării puterilor în stat: În contextul activității speciale de investigații, prin-

cipiul separării puterilor se referă la împărțirea autorității guvernamentale în trei ramuri distincte: legislativă, executivă și judiciară, fiecare cu atribuțiile, responsabilitățile și puterile sale proprii. Ideea este de a evita concentrarea puterii în mâinile unei singure entități sau persoane, și de a asigura un echilibru de putere prin intermediul unui sistem de verificări și echilibre.

În ceea ce privește organele de investigații, deși ele pot fi într-adevăr parte a ramurii executive (de exemplu, fiind o parte a Ministerului Afacerilor Interne), ele trebuie să funcționeze independent și să nu fie supuse influenței politice neadecvate. Acest lucru înseamnă că, deși pot exista linii de raportare ierarhică, activitatea concretă de investigare trebuie să fie liberă de interferență politică.

Pe de altă parte, acțiunile acestor organe de investigații sunt supuse controlului judiciar. Înseamnă că, dacă o persoană consideră că drepturile sale au fost încălcate în timpul unei investigații, aceasta poate aduce problema în fața instanțelor de judecată.

Astfel, principiul separării puterilor este respectat prin independența operativă a organelor de investigații și prin supunerea lor la controlul judiciar.

Un caz emblematic în practica judiciară națională, ce subliniază violarea principiului separării puterilor în stat prin intermediul investigațiilor speciale, îl reprezintă hotărârea pronunțată de Curtea Constituțională. Aceasta a declarat neconstituțională prerogativa Serviciului de Informații și Securitate de a verifica candidații pentru funcția de judecător și pe judecătorii în activitate, conform art. 5 lit. a) și art. 15 alin.(2), (4) și (5) din Legea nr. 271/2008 [22].

În cadrul acestei hotărâri, Curtea Constituțională a subliniat necesitatea independenței puterii judecătorești față de puterea legislativă și cea executivă. Acest principiu fundamental nu este doar un privilegiu al judecătorilor, ci mai degrabă un mecanism de protecție împotriva posibilelor presiuni exterioare în procesul de luare a deciziilor. În acest fel, judecătorii sunt în măsură să își îndeplinească rolul esențial de gardieni ai drepturilor și libertăților individului. De aceea, independența judecătorului reprezintă o componentă cheie a statului de drept și este o garanție a unui proces echitabil. (pct.67) [23].

Curtea a subliniat în continuare că art.1 alin.(3) din Constituție evidențiază principiul fundamental al statului de drept. Acesta stipulează obiectivele principale ale acțiunii de stat, reflectate în ceea ce este denumit *domnia legii*. Această expresie presupune subordonarea statului față de lege, facilitând mecanismele prin care legea poate evalua și moderare deciziile politice și posibilele abuzuri ale structurilor de stat.

Statul de drept susține supremația Constituției, compatibilitatea legilor și a tuturor actelor normative cu aceasta și existența unui regim de separație a puterilor publice. Acestea sunt menite să funcționeze în limitele legii, respectiv în cadrul unei legislații ce reflectă voința generală a populației. În plus, statul de drept garantează un set de protecții, inclusiv la nivel jurisdicțional, care promovează respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor prin autolimitarea statului. Astfel, autoritățile publice sunt înconjurate de principiile dreptului (pct.95).

Într-o altă speță [24], Curtea Constituțională a pus în evidență principiul supremației legii în legătură cu activitatea specială de investigații, făcând referință la practica Curții Europene, în care se atenționează că atunci când este vorba de chestiuni legate de drepturile fundamentale, puterea de apreciere acordată executivului trebuie să-i fie limitată puterea pentru a evita încălcarea preeminenței dreptului, unul dintre principiile fundamentale ale unei societăți democratice consacrate prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Prin urmare, Curtea Constituțională a concluzionat că existența unor garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor, inclusiv procedurile de control exercitate eficient de către puterea judiciară, este esențială în cadrul activității speciale de investigații [25]. În absența acestor măsuri, există riscul ca acestea să submineze sau chiar să distrugă democrația în sine, așa cum s-a observat și în Cauza Rotaru împotriva României.

Aceste cazuri subliniază importanța asigurării unor mecanisme solide de control și protecție a principiilor statului de drept împotriva abuzurilor și încălcărilor drepturilor fundamentale în cadrul activității speciale de investigații. Prin implementarea unui sistem de control judiciar eficient și prin respectarea principiului supremației legii, se garantează că activitatea specială de investigații se desfășoară în limitele legii și respectă drepturile și libertățile cetățenilor, contribuind astfel la protejarea statului de drept și a democrației.

Concluzii

În această lucrare, am explorat și analizat impactul principiilor statului de drept asupra activității speciale de investigații. Am prezentat contextul general al activității de investigații, definind principiile statului de drept și importanța lor în cadrul unei societăți democratice.

Am argumentat legătura strânsă dintre principiile statului de drept și activitatea specială de investigații, evidențiind modul în care respectarea acestor principii influențează desfășurarea și rezultatele investigațiilor. Am discutat despre principiul legalității și respectarea drepturilor fundamentale, principiul separației puterilor și independența organelor de investigații, principiul proporționalității și limitarea intervențiilor abuzive, precum și principiul transparenței și controlul democratic.

Am analizat, de asemenea, studii de caz relevante și am evaluat impactul aplicării sau nerespectării principiilor statului de drept în activitatea de investigații. Am identificat provocări și dileme specifice și am propus soluții și recomandări pentru îmbunătățirea colaborării și respectării principiilor statului de drept în activitatea specială de investigații.

În concluzie, respectarea principiilor statului de drept în activitatea specială de investigații este esențială pentru asigurarea unei justiții echitabile, protejarea drepturilor individuale și menținerea încrederii publicului. Un echilibru adecvat între eficiența investigațiilor și respectarea drepturilor fundamentale este crucial pentru un sistem de investigații speciale funcțional și legitim.

Este important ca organele de investigații, autoritățile judiciare și societatea civilă să colaboreze în vederea consolidării aplicării principiilor statului de drept în activitatea de investigații. Prin promovarea transparenței, responsabilității și controlului democratic, putem asigura un sistem de investigații speciale eficient, echitabil și respectuos față de drepturile individuale.

Lucrarea noastră deschide calea pentru cercetări ulterioare și dezbateri în acest domeniu important, cu scopul de a continua îmbunătățirea și evoluția activității speciale de investigații în conformitate cu principiile statului de drept.

Surse bibliografice:

1. Klass și alții c. Republicii Federale Germania. Hotărârea din 09.06.1978, (§42).
2. КОНДРАШЕВ А.А. Идея правового государства в России: конституционная мифология и правовая реальность // Lex Russica. 2017. №3 (124). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ideya-pravovogo-gosudarstva-v-rossii-konstitutsionnaya-mifologiya-i-pravovaya-realnost> (data обращения: 13.02.2023). <https://en.wikipedia.org/wiki/Rechtsstaat>
3. ЗЕМЦОВ Б.Н. Объективные предпосылки нарушений социалистической законности в СССР // Вестник Северного (Арктического) федерального университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки. 2015. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obektivnye-predposylki-narusheniy-sotsialisticheskoy-zakonnosti-v-sssr> (data обращения: 07.06.2023).
4. Constituția RM Nr. 1 din 29-07-1994. Publicată: 29-03-2016 în Monitorul Oficial Nr. 78 art. 140.
5. GUCEAC Ion. Curs elementar de drept constituțional/ Ion Guceac; - .: S.n., 2001 Tipografia „Re-

- clama". Vol.I.-200L- p. 280 ISBN 9975-930-26-3 p.146.
6. <https://quidest.ro/adoptarea-legilor-rasiale/>.
 7. Нюрнбергские расовые законы — Википедия (wikipedia.org).
 8. Iordachi și alții c. Republicii Moldova, Hotărârea din 10 februarie 2009.
 9. CSJ Dosarul nr. 4-1re-203/2014 din 30 octombrie 2014.
 10. CSJ Dosarul nr. 1ra-3/2014 din 21 ianuarie 2014; http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1339.
 11. CSJ Dosarul 1ra-433/2015 din 19 mai 2015; http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4327.
 12. CÂRNAȚ T., Drept constituțional. Chișinău 2004. 143p. Disponibil: <https://elibrary.ceiti.md/files/12/Televca/Juridica/Drept%20constitutional%20Teodor%20Carnat.pdf>.
 13. DOCUMENT OF THE COPENHAGEN MEETING OF THE CONFERENCE ON THE HUMAN DIMENSION OF THE CSCE. <https://www.osce.org/files/f/documents/9/c/14304.pdf>.
 14. CARTA DE LA PARIS PENTRU O NOUĂ EUROPĂ Nr. 305 din 21-11-1990. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115579&lang=ro.
 15. Hous. L. Rev. Robert A. Stein, *What Exactly Is the Rule of Law?*, 57 Hous. L. Rev.185 (2019).
 16. DOMENCO I. Respectarea principiilor statului de drept în Republica Moldova. *Intellectus* 3-4/2021. p.127-143.
 17. Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații.
 18. Cauza Rotaru contra României (Cererea nr.28341/95) din 04.05.2000, § 52.
 19. Cauza Amann contra Elveției (Cererea nr.27798/95) din 16.02.2000, § 50.
 20. GLAVAN B. *Activitatea specială de investigații și procesul penal. Aspecte comune și delimitări*. Chișinău: S.n., 2022 (Print-Caro). – 475 p. CZU 343.1 G 61. ISBN 978-9975-135-63-4. p.157.
 21. CRIJICICOVSCHI A., PÂNTEA A. Principiul egalității – un concept contestat. În: *Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului în contextul valorilor europene*, Ed. 1, 27 ianuarie 2022, Chișinău: Adrilang, 2022, pp. 16-26. ISBN 978-9975-3423-8-4.
 22. Legea nr. 271-XVI din 18 decembrie 2008 privind verificarea titularilor și a candidaților la funcții publice.
 23. Vezi în acest sens și HCC nr. 23 din 25 iulie 2016, §§56-58.
 24. Cauza Malone contra Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (Cererea nr.14038/88) din 02.08.1984, § 68.
 25. Cauza Rotaru contra României (Cererea nr.28341/95) din 04.05.2000, §§ 55, 59.